

יבמות סג

ADDENDUM

משה שווערד

I. מהר"ל חדושי אגדות על יבמות דף סב/ב

אוהב אשתו כגופו. דאין שייך לומר שאוהב אותה יותר מגופו, כי למה זה שיאהב את אשתו יותר מגופו, אבל [אצל] מכבדה שייך לומר יותר מגופו, מפני כי הכבוד יותר שייך לאחרים מלעצמו, ולכך אמר שמכבד את אשתו יותר מגופו. והמדריך בניו וכו' ושייך לומר בזה וידעת כי שלום אהלך ולא תחטא, כי יש לאדם להשתדל מאוד בשלום ביתו ולא יהיה חטא בביתו ודבר זה מבואר:

II. בן יהודע על יבמות דף סב/ב

שם האוהב את אשתו כגופו. רוצה לומר כמו שהוא חס על גופו שמביא בני אדם לעזור אותו, כן מביא לאשתו עזר, הן ביניקה להביא לה מינקת שתעזור לה ביניקה בלילה, הן בגידול בנים שמביא לה אומנת לשאת עליה עול הילד, וכיוצא בזה.

III. שערים מצויינים בהלכה

האשה והקרקע יש שלימות לאדם [ועי' בגמ' ברכות (נז:)] שלשה מרחיבין דעתו של אדם, אשה נאה דירה נאה וכלים נאים, ומצינו בגמ' פסחים (ח:)] כל שאין לו קרקע אינו עולה לרגל, דהוא דואג דבעוד שהוא יהיה בירושלים ידחה אותו בעה"ב מביתו, והתורה אמרה (תשא לד-כד) "ולא יחמוד איש את ארצו בעלותו לראות", וזהו דוקא כשיש לו קנין בבית, והשוכר אין לו קנין ואינו ארצו, ועיי"ש בגמ' (ו.) אי שכירות קניא.

דף סג. כל אדם שאין לו אשה אינו אדם כו'. כל שאין לו קרקע אינו אדם כו'. אפשר לתת טעם לשניהם, דעי' האשה הוא שקט ונח ובשלוה, עי' בדברינו לעיל (נב. ד"ה מאן דמקדש), וכ"ה ענין שדה וקרקע דאיתא בכתובות (ב.) ונסתחפה שדהו, ופירושו התוס' (שם ע"ב ד"ה מציא) דהאשה היא שדה של הבעל ולא להיפוך, וכן עיי' שיש לו קרקע יכול לבנות ביתו, ואין לו לדאוג שהבעל הבית המשכיר לו הבית, יאמר לו צא מכאן, ולכן עיי'

IV. שערים מצויינים בהלכה

נמשל לאיש, והמקבל הצורה נמשל לאשה, ועיי' שהוא נותן לאחר צורה ומשפיע לו, זאת נקרא ביאה של זכר לנקה, וזהו ביאור מאמרם כאן, אע"ג שהוא שולט על הבהמות וחיות ועופות, ונותן בהם הצורה שלהם, מ"מ אין לו מזה הנחה והשקט, כי אין האדם צורה גמורה אלא שנותן לאשתו, כי אליה הוא צורה מיוחדת, וכאשר לא היה נמצא זוגתו אשר הצורה לו בפרט, נקרא החיבור ההוא שבא על כל בהמה וחיה, עיי"ש באריכות. ומבאר בזה הרבה דברים, ובאתי רק להעיר ולהראות מקומו.

מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה ולא נתקרה דעתו עד שבא על חוה. עי' כפי' חזקוני (בראשית ב-כג) דצריכין לומר שנתעברו קודם שבא עליהם אדם הראשון, דאלת"ה הא מיעקרן בביאת אדם. משמע דפי' הגמ' הוא כפשוטו. וכבר תמהים על מאמר זה, וכמו שתמהים על הרבה דברי חז"ל כזה, ובסה"ק כבר פירשו עפ"י דרכם, עומק דברי חז"ל. [ורבינו מהר"ל בבאר הגולה (באר החמישי) כתב, דהרבה דברי חז"ל נגלה סודם בספר הזוהר, וכמאמר שלפנינו כתב, דאין הפירוש חלילה שבא עליהם למשכב, שהרי הקב"ה צוה אותו על העריות כדאיתא בגמ' סנהדרין (נו:), אלא פירושו דידוע שהאדם הוא צורת כל המינים, והוא נותן להם השלימות, והצורה מתחבר לאשר הוא לו צורה, והצורה

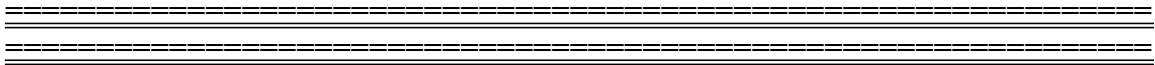
V. בן יהוידע על יבמות דף סג/א

שם מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה ולא נתקררה דעתו עד שבא על חוה. הנה שגגה גדולה היתה ביד הרב חזקוני ז"ל ודעמיה, שהבינו כונת המאמר הזה כפשוטו ממש, שבא חס ושלום ביאה ממש על כל בהמה וחיה, וחלילה לומר על אותו צדיק יציר כפיו של הקב"ה אשר המלאכים רעדו ממנו, שיבא על כל בהמות וחיות קודם שבא על חוה. ומה שכתב מהרש"א ז"ל בשם בעל הנצחון שאין זה כמשמעו וכו' ע"ש, אך אין מיושב המאמר היטב בכך. ברם לדידי ישוב המאמר הוא כך, כיון שראה שבכל מין יש זכר ונקבה, הבין בחכמתו שנעשו כך כדי שיהיה נולד מן זווג זכר ונקבה בריה אחרת כמותם, אך הוא בא ונכנס בחקירה אחת גדולה, איך מדבוק גופא בגופא יצא בריה חדשה שלמה, כי הוא ראה בעיניו בבהמות וחיות שהזכר והנקבה דבקין זה בזה גופא בגופא, והזרע של שניהם לא ראה ולא ידע ולא הכיר בו, כי ההזרעה היא באתכסייא, ולכן לא נתקררה דעתו בדבר זה, איך יצא מדבוק גופא בגופא בלבד בריה חדשה, ואע"פ שחכם גדול היה, עם כל זה כיון שעדיין לא אכל מעץ הדעת טוב ורע, לא היה לו השגה וידיעה והיכר בדברים אלו שהם שייכים לביאה ותאות המשגל, מאחר שלא ניסה בעצמו, והיה מחשב אופנים ליישב דעתו בחקירה זו, ולא היתה דעתו מתקררת בהם, עד שבא על חוה אשתו, וידע אשר בדבקות גופא בגופא יהיה הזרעת זרע, נתקררה דעתו להבין כי מן ההזרעה יוצא הולד בריה חדשה שלם כמו המזריע, ואין זה דבקות גופא בגופא בלבד. ולפי זה מה שאמר באדם על כל בהמה וחיה, היינו בא בחקירה ועיון, לדעת הוויית התולדה מה היא ואיך תהיה, וכיוצא בזה הלשון איכא בתלמודא:

VI. מהר"ל חדושי אגדות על יבמות דף סב/ב

מלמד שבא וכו'. ואין הפי' חלילה שבא עליהם למשכב, שהרי הקדוש ברוך הוא כבר ציוה אותו על העריות בפסוק ויצו, אלא פירושו...

הארכתי בזה לבאר דברי חכמים, כי ראיתי שהאומות משיבין על דברי חכמים, ואלו ידעו להבין דבר זה על עמקו היו אומרים כי כל חכמי הגוים לאפס ותוהו נחשבו נגד הקל שבדבריהם, והכל נרמז בלשון זאת הפעם עצם מעצמי, שהתורה רמזה כי האדם הוא כמו צורה וצריך הוא אל דבר שהוא לו במקום חומר, אבל אין הדברים כולם שהם חומרים אליו במקום החומר רק חומר מיוחד הוא האשה שנתנה לו והיא ג"כ בעלת שכל, ואף אם אינה במדריגת האדם:

VII. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה. עי' ברש"י (משפטים כא-ג) "אם בגפו יבא בגפו יצא", דאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית כו'. ופירשו המפרשים דאם השפחה תהיה אשתו הראשונה, אז יהיה קשה לו להפריש ממנה, וכמבואר כאן. כתוב בתשו' מהר"י אסאד (סי' קסו) דענין קורת רוח וענין שמחה הם ב' מושגים, ולכן מצינו במס' מו"ק (ח:): דאין נושאים נשים במועד, מפני ששמחה הוא לו ואין מערבין שמחה בשמחה, אבל במחזור גרושתו ליכא שמחה אלא קורת רוח שהיא אשתו ראשונה.

VIII. שערים מצויינים בהלכה

מצא אשה מצא טוב, מוצא דכתיב ומוצא אני
מר ממות. פי' בערוך לנך דלשון מצא
הוא לשון עבר, ולשון מוצא הוא לשון הווה,
ואשה טובה אינה שכיח כדכתיב (קהלת ז-כח)
"ואשה בכל אלה לא מצאתי", ואם הזדמן
אשה טובה, זהו כבר עבר, אבל אשה רעה
מזדמן בכל עת ובכל שעה, ולכן כתיב לשון
הווה. ונראה לי לפרש, דאם הוא מאמין וסומך
על הקב"ה שהכריזו הזיווג משמים, והיא כמו
מציאה לו שמצאה, אז טוב לו, וזהו מצא אשה
מצא טוב, אבל אם הרבה יעברו על פניו והוא
מבקש ומחפש וחושב שהוא יברור והוא
מוציא אותה מביניהם, אז "ומוצא אני מר ממות
את האשה".

IX. שערים מצויינים בהלכה

ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה. צריך
ביאור, וכי לא הניח תפילין ולא נטל
לולב ולא עשה סוכה, ומאי שנא מצוה זו
משאר מצות, והתוס' הביאו מגמ' סוטה (ד):
דנשא וגירש, ולפ"ז ג"כ קשה שאם גירש למה
לא נשא אחרת. ועי' בתוס' כתובות (סג. ד"ה
ברתיה) דלא נשאה אלא מן האירוסין, וזה נמי
קשה למה לא נשאה בנישואין. ובספר בן
יהודע (להבן איש חי) פי', כי התורה נקראת
תרושה, דמתשת כוחה של אדם, דמחלשת
החומר, ויש שהם אדוקים בה כ"כ עד שבטל
מהם כח התאוה של החומר לגמרי, שאם יבאו
לבעול אינם יכולים, וכן היה בבן עזאי, וא"כ
מה תועלת לישא אשה, ואינו יכול לקיים פו"ר,
מאחר דבטל כח התאוה לגמרי, לזה אמר מה
אעשה תקנה ותרופה לעצמי אחר שנפשי
חשקה בתורה, ובטל ממני עי"כ כח התאוה.
והביא בשם רבינו האריז"ל (שער הגלגולים
הקדמה לד) דכוחו של בן עזאי היה שברא
נפשות גרים ע"י עסק התורה, עי"ש.

X. רמב"ם יד החזקה הלכות אישות פרק טו

(ג) מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושגה בה כבן עזאי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים שמא יבוא לידי הרהור:

XI. ריטב"א על יבמות דף סג/ב

מה אעשה שנפשי חשקה בתורה. ופסק הרמב"ם ז"ל דהוא הדין דפטור מפריה ורביה כל שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי ושאינו עליו שום הרהור, אבל בתוספות כתבו שאין בדורות הללו מי שיכול להיות כבן עזאי אפילו לענין זה, ואסור לאדם לשתות שום דבר שיעקרהו כדי לעסוק בתורה אבל לבטל ממנו תאוה והרהור שרי ואריך, וכן שמעתי בשם רבינו הגדול ז"ל שאם קיים מצות פריה ורביה וחשקה נפשו בתורה לגמרי ורוצה לשתות או לאכול דבר של עיקור כדי שלא יתבטל מתורתו שהוא מותר דההיא דרבי יהושע מצוה דרבנן היא ובכי הא שרו רבנן, ושעמא דמסתבר הוא, ושמעתי על גדולים שעשו מעשה בדבר זה בעצמו:

XII. קובץ שעורים ה"ב - סימן יט

ג) וברמב"ם שם עוד ז"ל מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושוגה בה כבן עזאי ודבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון ע"כ וקשה כיון דהכא איירינן לענין ביטול המצוה לגמרי ולא לענין איחור גרידא א"כ מ"ש פ"ו מכל המצות שא"א לעשותן ע"י אחרים דצריך לבטל מת"ת לקיים המצוה ונראה דבאמת כה"ג אינו פטור ממצות פ"ו אלא דנחשב כאנוס בביטולה וכלשון הרמב"ם "אין בידו עון" והיינו דבן עזאי היה דבוק כ"כ בתורה שלא היה יכול להסיח דעתו ממנה לדבר אחר ודוגמא לזה בזבחים דק"ב אמר רב הא מילתא גמירנא מר' שמעון בן אלעזר בבית הכסא וכו' ופריק מי שרי בבה"כ ומשני לאנוס שאני ועיין בזה בב"י או"ח סי' פ"ה בשם הירושלמי:

XIII. מאירי על יבמות דף סג/ב

מכיון שנצטוה האדם על פריה ורביה כדי להעמיד הישוב כל הפורש לגמרי ממנה הרי הוא כשופך דמים ר"ל שמונע קיום הישוב ועוד שמא זה שהוא מונעו היה בא לתכלית שלמות ועל זה נאמר כאלו ממעט את הדמות רומז למה שאמר בצלם אלהים ברא אותו ר"ל בשכל ועתיד להדמות לעליונים אם יבא לתכלית שלמותו מכל מקום כל הנמנע מזה לכונת קיום התורה ופרישות העולם אף על פי שלא קיים מצוה זו הואיל ורואה בעצמו שכך נוח לו לקיום התורה ומצותיה מעבירין לו והוא שאמר בן עזאי מה אעשה שנפשי חשקה בתורה ואיפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים: